

Genç erişkinlerde çocukluk çağı travmaları, yalnızlık ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişki

The relationship between childhood treatments, loneliness and fur expression style in young adults

Merve Okan¹ Deniz Şarlak²

¹ Cengiz Dede Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi/Uzman Klinik Psikolog, İstanbul, Türkiye

² Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Seydikemer Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu Sosyal Hizmet Bölümü, Muğla, Türkiye

ÖZ

Amaç: Araştırma genç erişkinlerde çocukluk çağı travmaları, yalnızlık ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem: Araştırma modeli betimsel ve ilişkisel tiptir. Çalışma grubunu Haliç Üniversitesi'nde 2019-2020 Eğitim-öğretim döneminde öğrenim görmekte olan, araştırmaya gönüllü olarak katılan 370 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada Sosyo-Demografik Bilgi Formu, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, UCLA Yalnızlık Ölçeği ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırmada genç erişkinlerin %64,9'unun kadın, %72,4'ünün 20 yaş, %24,9'unun aile içinde kayıp yaşadığı ve %84,9'unun bebeklik/çocukluk dönemi bakımını ailesinin üstlendiği belirlenmiştir. Genç erişkinlerin çocukluk çağı travma toplam puanı ($\bar{x}=40,65$; $ss=11,42$), öfke ifade tarzı toplam puanı ($\bar{x}=76,29$; $ss=14,77$) ve yalnızlık puanı ($\bar{x}=35,89$; $ss=9,43$) olarak tespit edilmiştir.

Sonuç: Araştırma sonucunda, genç erişkinlerin çocukluk çağı travmalarının yalnızlık ve öfke ifade tarzları arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişki saptanmıştır. Artan çocukluk çağı travmaları ve öfke dışı vurumu olarak saldırganlık içeren davranışlar bu konuyla ilgili olan araştırmaların artırılmasının önemini göstermektedir. Araştırmanın sonuçları psikoloji bilimine katkı sağlayacak ve ileride yapılacak benzer çalışmalara yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Çocukluk çağı travmaları, öfke, öfke ifade tarzı, yalnızlık

ABSTRACT

Aim: The purpose of this study is to examine the relationship between childhood traumas, loneliness and anger expression styles in young adults.

Materials and Methods: The research model is descriptive and relational type. The study group consists of 370 university students who have been studying at Haliç University in 2019-2020 and who participating voluntarily in the study. In the study, the Socio-Demographic Information in order to collect personal information of the participants, the Childhood Traumas Scale in order to evaluate their traumatic experiences in childhood, the UCLA Loneliness Scale in order to measure their sense of loneliness, and the Anger Expression Style Scale in order to determine their anger expression styles were used as data collection tools.

Sorumlu yazar: Deniz Şarlak
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Seydikemer Uygulamalı
Bilimler Yüksekokulu Sosyal Hizmet Bölümü, Muğla, Türkiye
E-posta: sarlakdeniz@gmail.com

Başvuru tarihi: 20.10.2021 Kabul tarihi: 28.04.2022

Results: In the study it was determined that 64.9% of young adults are women, 72.4% were 20 years old, and while one from their family members of the 24.9% of the participants died, the babyhood/childhood care of 84.9% of the participants was taken care by the their family. The total trauma score of childhood of young adults was determined as ($\bar{x}$ = 40.65; ss =11.42), anger expression style total score of ($\bar{x}$ =76.29; ss =14.77), the loneliness score of ($\bar{x}$ =35.89; ss =9.43). A positive and significant relationship was determined between childhood traumas and anger expression styles of young adults. In addition, it was found that the anger expression styles and loneliness levels of young adults is positively and significantly related.

Conclusion: As a result of the research, a relationship was found between childhood traumas, loneliness and anger expression styles of young adults. Increasing childhood traumas and aggressive behaviors as anger expression show the importance of increasing research on this subject. It is thought that the results of the research will contribute to the science of psychology and will guide future studies on similar topics.

Keywords: Childhood trauma, anger, anger expression style, loneliness.

GİRİŞ

Çocukluk çağı ihmal ve istismar öyküsü eski zamanlardan günümüze kadar görülmekte olup en sık rastlanan ve önemli toplum sağlığı sorunlarından biridir (1, 2, 3). Topluluk içerisinde yetişen çocuğun fiziksel, psikolojik ve sosyal bakımdan sağlıklı olması, çocuğun bulunduğu toplumun kalkınıp ilerleyebilmesi bakımından önem taşımaktadır (4, 5). Çocukların duygusal, sosyal ve fiziksel yönden sağlıklı olabilmesine katkıda bulunan sosyal kurumlardan en önemlisi ise ailedir. Çocuğun bakımını üstlenen kişiler kasıtlı ya da kasıtsız olarak çocuğu yetiştirdiği süreç içerisinde çocuğun gelişimini olumsuz bir şekilde etkileyebilecek çeşitli davranış şekillerinde bulunabilmektedir. Çocukluk dönemi ihmal ve istismarı, çocuğun çoğunlukla bakımını üstlenen yetişkin bireyler tarafından çocuğa uygulanan, toplumsal kural ve uzman kişiler tarafından uygun görülmeyen ve çocuğa hasar veren yaşantılar olarak nitelendirilen, duygusal, bedensel, bilişsel ve cinsel bakımdan gelişmesini engelleyen, psikolojik sağlığına ve bedenine zarar veren, kaza neticesinde olamayacak durum yahut durumlarla karşılaşması sonucu çocuğun sağlıklı yönde gelişimini engelleyen ve kısıtlayan her türlü yaşantı olarak tanımlanmaktadır (5, 6).

Kempe ve Helfer çocukluk dönemi travmalarını ilk ele alan kişi olup, çocukluk dönemi travmalarını "ebeveynlerin veya çocuğun bakımından sorumlu olan bireylerin yaptığı veya yapmayı ihmal etmiş olduğu eylemlerin sonucu olarak çocuğun kaza dışı zarara uğraması" olarak tanımlamıştır. Ayrıca çocukluk dönemi travmalarını da istismar (duygusal, fiziksel ve cinsel), ihmal (duygusal, cinsel, eğitimsel, fiziksel) gibi alt başlıklar şeklinde ayırarak detaylı tanımlamalarını yapmışlardır (7).

Çocuklar bakım veren bireylerine yalnızca beslenme gibi fiziksel ihtiyaçları için değil ruhsal ve sosyal ihtiyaçları sebebiyle de gereksinim duyarlar (8). İhmal ve istismar, ebeveyn veya çocuğun bakımını üstlenmiş bireyler tarafından toplumsal kurallar ile uyuşmayan ve çocuğun gelişimini olumsuz etkileyen eylem veya eylemsizlikler olarak tanımlanmaktadır (9). İhmal ve istismar kavramlarının ayırıcı noktası istismar kavramının aktif, ihmal kavramının ise pasif olmasıdır (10).

Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımlamasına göre; toplum tarafından bilinçli veya bilinçsiz bir biçimde yapılan ve çocuğun ruhsal ve bedensel sağlığını olumsuz biçimde etkileyen, erişkin bir bireyin eylem/davranışlarıdır (10). Çocukluk çağı istismar türleri; duygusal istismar, fiziksel istismar, cinsel istismardır. Duygusal istismar; çocuğun veya ergenin gereksinimi olan bakım, şefkat ve ilgiden yoksun bırakılması neticesinde çocuğun ruhsal yönden örselenmesine yol açması anlamına gelmektedir (11). Duygusal istismar; çocuğu tanımamak, aşağılamak, rencide etmek, yalnız bırakmak, suça yöneltmek ve ruhsal anlamda gereksinimlerini karşılamamaktır. Fiziksel istismar; çocuğun veya ergenin sağlığının zarar görmesi ve bedeninde yaralanmalara sebebiyet verilmesidir. Fiziksel istismar olgularında genel olarak sigara yanıkları, moruklar, kırıklar, çürükler ve iç kanamalar şeklinde bulgular tespit edilmiştir (12). Çocuklar veya ergenler fiziksel olarak istismar eden birey ile aynı ortamda yalnız bulunmak ve fiziksel temas kurmaktan yoğun kaygı duyabilirler. Cinsel istismar; erişkin bir bireyin çocuk veya ergeni kendi cinsel istek ve ihtiyaçları doğrultusunda güç kullanarak, kandırarak veya tehdit ederek tacizde bulunmasıdır (14).

İhmal ise çocuğun ya da ergenin bedensel ve ruhsal yönden sağlığı için ihtiyacı olduğu gereksinimlerin yerine getirilmemesi veya bakım veren bireylerce bu sorumlulukların uygun biçimde yapılmaması, istek ve ihtiyaç duyduğu şeylere karşı kayıtsız kalınması anlamını taşımaktadır (8). Üç tür ihmalden söz edebiliriz. Fiziksel ihmal; çocuğa sosyal bağlamda var olan kaynakların sunulmaması ve yoksun bırakılması şeklinde olan ihmal türüdür. Başka bir ifadeyle, çocuğun yaşamsal faaliyetlerini devam ettirebilmesi için gerekli olan tıbbi bakım, barınma, giyinme, besin ihtiyacı gibi temel ihtiyaçlarının yetişkin bireyler tarafından karşılanamamasıdır. Cinsel ihmal; çocuğun cinsel olarak sömürülmesine karşı korumanın sağlanamaması ve cinsel gelişimini desteklemeye gereken önemin gösterilmemesi durumunda ortaya çıkan ihmaldir. Duygusal ihmal; çocuğun bakımını üstlenen erişkin kişiler tarafından gereken sevginin, şefkatin, yakınlık ve ilginin gösterilmemesidir (15).

Çocukluk dönemi travmatik yaşantılarının özellikle fiziksel istismarın sonuçlarını incelediğimizde; fiziksel istismara maruz kalmış çocuklarda beyin hasarları, çeşitli sakatlanmalar, kırıklar, iç organların hasarı neticesinde ortopedik sakatlanmalar, zeka ile ilgili sorunlar, havale, çeşitli organların işlevini yeterli düzeyde yapamaması ve hasarın ağır olması sonucunda da ölüme yol açtığı görülmektedir. Hayatlarına devam eden bireylerde ise depresyon, anksiyete bozukluğu, dışa vurum ve içe atım problemleri, sosyal adaptasyon sorunları ve davranım bozukluğu gibi çeşitli psikiyatrik rahatsızlıklar ortaya çıkabilir (11, 12).

Araştırmamızın diğer değişkeni olan yalnızlık, kişilik bozuklukları ve psikopatolojik boyutta ruhsal bunalımın hazırlayıcısı olarak bilinen duygudur ve yalnızlık duygusunun toplum tarafından çok sık yaşandığı da bir gerçektir. Toplum tarafından yalnızlık, sıklıkla fiziksel anlamda tek başınalık olarak tarif edilmektedir. Literatürte bu kavram sıklıkla "Bireyin içinde bulunduğu sosyal ilişkileri ile arzuladığı ilişkilerin arasındaki çelişki ve başkalıktan ötürü meydana gelen rahatsız edici ruhsal bir durum" olarak tanımlanmıştır (16). Bu tanımlamaya göre bireyin, ortada nesnel bir sebep olmaksızın kalabalık içerisinde de yalnızlık duygusunu hissedebileceği anlaşılmaktadır (17, 18). Yalnızlık duygusu içerisinde mutsuzluk ve umutsuzluk duygularını da barındırdığı için bireye acı verir ve bu durum yalnız olmayı isteme ile yalnızlık duygusunu birbirinden ayıran noktadır. Çünkü doğası gereği insan sosyal olarak yaşamını sürdüren bir

canlıdır (19). Yalnızlık duygusunun insanı en derinden etkileyen korkulardan olması, sosyal bir varlık olarak yaşamını sürdürmek istemesinin ruhsal nedenlerinden biri olarak ifade edilir (20). Bebek anne uterusundan dış dünyaya ile bulunduğu anda evrensel bütünlükten ayrılarak özerk bir birey olabilmenin yarattığı derin acıyı hisseder ve aslında her yalnızlık hissettiren durum veya olay bize doğum anında olan o ilk acımızı hatırlatır. Otto Rank, insanın sorumluluklardan uzakta olduğu anne uterusuna karşı bir özlem yaşadığını ve anneden ilk ayrılışla yani doğumla beraber yaşadığı yalnızlık kaygısını devamlı bir şekilde bilinçdışında taşıdığını ifade eder. Yalnızlığın tüm kaygılarımızın kaynağını olduğunu ve yalnızlık duygusunun, bireye ilk doğduğu andan itibaren rahatsızlık verdiğini ileri sürer (21).

Yalnızlık sıklıkla anksiyete, yetersiz düzeyde sosyal beceri, depresyon, yeme bozuklukları, sosyal sapma ve bireyin kendisine yönelik eleştirel bakışı gibi olumsuz neticelerle ilişkisi olduğu yönünde açıklamalar yapılan bir kavramdır (22). Yalnızlık bireyin yoğun bir biçimde boşluk ve üzüntü duygularını eş zamanlı olarak yaşaması ve bağlanma gereksinimlerinin belirlenmesi ile kendini göstermektedir. Beş farklı şekilde ortaya çıkmaktadır. Kişilerarası yalnızlık; bireyin aile üyesi veya başka bir yakınının kaybı neticesinde oluşan duygudur ve birey bu duyguyu sürekli bir şekilde hisseder. Sosyal yalnızlık; bireyin bulunduğu sosyal çevresi içerisinde istemsiz bir biçimde ayrılması neticesinde oluşan duygudur. Kültürel şok; bireyin yaşadığı ve yetiştiği ülkeden başka bir ülkeye göç etmesi sonucunda oluşan toplumsal soyutlanmışlık duygusudur. Psikolojik yalnızlık; bireyin geçmiş yaşam deneyimlerinde olan bazı sebeplerden kaynaklanan yani kişiliğin derinliklerini oluşturan emosyonel durumudur. Varoluşsal yalnızlık; imkanı olmayan yani olanaksız bir bireyle tamamlanmış olma duygusuna dayanan, sonunda bireyin kendini üstün bir güce bırakmasına kadar uzanan yalnızlık duygusudur (23).

Yalnızlık duygusu bireyin yaşamı boyunca pek çok problemle karşılaşmasına neden olabilmekte ve bu problemler bireyin yaşına ve bulunduğu koşullara göre değişmektedir. Problemler karşısında bireyler duygusal ve davranışsal tepkiler sergilerler. Bu tepkilerden biri olan öfke davranışları çalışmanın diğer değişkenidir. Öfke, saldırı eylemine maruz kalma, bir durum veya olay karşısında engellenme, yoksun bırakılma, sınırlandırılma, tehdit edilme ve benzeri gibi durumlarla karşı karşıya kalındığında hissedilen,

sıklıkla neden olan birey ya da olguya yönelen ve farklı şekillerde sonuçlanabilen yoğun olumsuz duygu olarak tanımlanmaktadır (24). Öfke, sıklıkla istenilen bir duygu olmamasına rağmen bireyin amacına giden yolda önüne çıkan engelleri aşmasını, tehlikelere karşı koruyabilmesini ve ulaşmak istediği amacı doğrultusunda kendini motive edebilmesi bakımından gerekli bir duygudur. İleri düzeye taşınmadığı ve sağlıklı olarak ifade edildiğinde öfke, bireye içerisinde bulunduğu problemi anlaması ve harekete geçirici olması yönünden destekleyici olmaktadır (25).

Erken dönemde yaşanan kötü muamele veya travma etkisi yaratabilecek yaşantılar insanların yetişkinlik yaşlarında duygusal ve davranışsal problemlere sebep olabilmektedir. Buna ek olarak kötü muameleyle maruz kalan bireyin problem çözme stratejisi bildiği tek yol olarak öfkenin dışa vurulması olabilmektedir. Bu da insanlar tarafından reddedilmesine ve yalnızlaşmasına neden olabilmektedir. Ayrıca erken dönem travmatik geçmişi olan bireyler diğerleri tarafından anlaşılmadığı yönünde bir algıya sahip olabilmekte ve kendilerini yalnız hissedebilmektedir. Tüm bu bilgiler doğrultusunda çalışmada genç erişkinlerin çocukluk çağı travmalarının yalnızlık ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ ve YÖNTEM

Araştırma tanımlayıcı, kesitsel ve ilişkisel tarama modeli kullanılarak yapılmıştır. Veriler Covid-19 salgını nedeni ile Google form aracılığıyla elde edilmiştir. Bu yöntem kağıt israfını önleyerek maliyet ve zaman konusunda tasarruf sağlamıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi: Araştırmanın evrenini 2019-2020 eğitim öğretim döneminde Haliç Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan farklı fakültelerden toplam 7203 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem büyüklüğü hesaplanmasında G*Power programından, %95 güven aralığı ve p=0.05 hata payı alınarak yapılmıştır. Bunun sonucuna göre örneklem grubunu araştırmaya gönüllü olarak katılan 370 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Daha önce psikiyatrik tanı almış, tedavi uygulanmış ve ilaç kullanan öğrenciler çalışma dışında tutulmuştur.

Veri Toplama Araçları: Araştırmada Sosyo-demografik Bilgi Formu, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, UCLA Yalnızlık Ölçeği ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği kullanılmıştır.

Sosyo-demografik Bilgi Formu: araştırmacı tarafından hazırlanan formda katılımcıların cinsiyeti, yaşı, sınıf düzeyi, bebekliğinde/çocukluğunda bakımlarını büyük ölçüde üstlenen kişi ve aile içinde kayıp durumunu sorgulayan ifadeler yer almaktadır.

Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği: Bernstein ve arkadaşları tarafından geliştirilmiş bireyin kendini değerlendirme ölçeğidir (26). Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Şar ve Öztürk tarafından yapılmıştır (27). Bu ölçek; toplam 28 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin beş alt boyutu olup bunlar; fiziksel, duygusal, cinsel istismar ve fiziksel, duygusal ihmaldir. Puanlar yükselmesi istismar ve ihmali olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Cronbach Alfa değeri. 93 olarak bulunmuştur. Çalışmadaki Cronbach alfa değeri ise. 89'dur.

UCLA Yalnızlık Ölçeği: Russel ve ark. tarafından 1978 yılında geliştirilmiştir. Demir 1989 yılında Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yapmıştır (28). 20 maddeden oluşan ölçek 10 ters 10 düz yönde kodlanmıştır. Ölçeğin her bir maddesinde kişilerarası ilişkiler ile ilgili duygu veya düşünce belirten bir durum sunulur ve bireylerden bu durumu ne kadar aralıklarla yaşadıklarını 4'lü likert üzerinde belirtmeleri istenir. En yüksek puan 80 ve en düşük puan 20'dir. Ölçeğin Cronbach Alfa değeri .90 olarak bulunmuştur. Çalışmadaki Cronbach alfa değeri ise. 88'dur.

Öfke İfade Tarzı Ölçeği: Spielberger ve arkadaşları tarafından 1983 yılında geliştirilmiş ölçek ergen ve yetişkinlere uygulanmaktadır (29). Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği Özer tarafından 1994 yılında yapılmıştır (30). Ölçek, 34 maddelik 4'lü likert tipi bir ölçektir. Ölçekte yer alan ilk 10 madde sürekli öfkeyi, diğer 24 madde ise öfke ifade tarzlarını belirlemektedir. Sürekli öfke bireyin ne derece öfke yaşadığını göstermektedir. En yüksek puan 40 ve en düşük puan ise 10'dur. Öfke ifade tarzları ise üç alt boyuttan oluşmaktadır. Öfke dışa vurumu, öfke içe vurumu ve öfke kontrolüdür. En yüksek puan 32 en düşük ise 8'dir. Ölçeğin Cronbach Alfa değeri. 77 olarak bulunmuştur. Çalışmadaki Cronbach alfa değeri ise. 90'dur.

Verilerin Analizi: Verilerin analizinde SPSS 22.0 (Statistical Package for Social Sciences) programından yararlanılmıştır. Araştırma verileri değerlendirilirken frekans, Pearson Korelasyon testi, t-Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve regresyon analizi kullanılmıştır. Parametrelerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov testi ile değerlendirilmiştir. Sonuçlar; % 95 güven

aralığında, $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Etiği: Ölçeklerin Türkçe geçerlik güvenirlik çalışmalarını yürüten araştırmacılara e-posta aracılığıyla iletişime geçilip araştırmada kullanmak üzere izinleri alınmıştır. Haliç Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 29.11.2019 tarih ve 221 numaralı izin yazısı alınmıştır. Katılımcılardan gönüllü onam formunu doldurmaları istenmiştir.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, genç erişkinlerde çocukluk çağı travmalarının, yalnızlık ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek için yapılan analizlere göre bulgulara yer verilmiştir. Analizler yapılmadan önce Kolmogorov-Smirnov testi ile araştırma verilerinin dağılımları kontrol edilmiştir. Ulaşılan bulgulara göre, araştırma verilerinin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Bu bağlamda araştırma, parametrik testler kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma 370 üniversite öğrencisinin katılımı ile yürütülmüştür. Bulgular tablolarda belirtilmektedir.

Araştırmaya katılan genç erişkinlerin sosyo-demografik özellikleri göre dağılımları incelendiğinde %64,9'unun kadın, %31,9'unun üniversite 1. Sınıf öğrencisi olduğu belirlenmiştir. Genç erişkinlerin annelerinin çoğunluğunun %33,8'inin ilköğretim, babaların ise %34,6'sının lise mezunu olduğu görülmektedir. Bununla birlikte genç erişkinlerin %24,9'u aile içinde kayıp yaşamışken %75,1'i yaşamamıştır. Katılımcıların %84,9'unun bebeklik/çocukluk dönemi bakımını ailesi üstlenmişken %12,7'sinin anneanne-babaanne ve %2,4'ünün ise bakıcısı üstlenmiştir (Tablo-1).

Genç erişkinlerin çocukluk çağı travma ölçeği toplam puanı ($\bar{x}=40,65$; $ss=11,42$) olarak tespit edilmiştir. Çocukluk çağı travmalarına ait alt boyutlar incelendiğinde; fiziksel istismarın ($\bar{x}=9,04$; $ss=3,19$) en yüksek ve duygusal ihmalin ise ($\bar{x}=6,82$; $ss=2,31$) en düşük alt boyut olduğu belirlenmiştir. Genç erişkinlerin öfke ifade tarzı toplam puanı ($\bar{x}=76,29$; $ss=14,77$) olarak tespit edilmiştir. Öfke ifade tarzları ölçeğinin alt boyutları incelendiğinde; sürekli öfke boyutunun ($\bar{x}=21,34$; $ss=5,88$) en yüksek ve öfke dışı vurumunun ise ($\bar{x}=16,74$; $ss=4,33$) en düşük alt boyut olduğu belirlenmiştir. Genç erişkinlerin yalnızlık puanı ($\bar{x}=35,89$; $ss=9,43$) olarak tespit edilmiştir (Tablo-2). Tablo 3'te genç erişkinlerin çocukluk çağı travmalarının cinsiyete göre

dağılımı incelendiğinde çocukluk çağı travmalarının toplam puanında ve duygusal istismar, fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal ihmal ve travmayı küçümseme alt boyutlarında cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşma tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Genç erişkinlerin yalnızlık düzeyleri cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde; erkekler lehine anlamlı düzeyde farklılaşma tespit edilmiştir [$t_{368}=-2,86$; $p=0,004$]. Tablo-4'te, genç erişkinlerin yalnızlıkları ile çocukluk çağı travmaları toplam puanları ve duygusal istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal, cinsel istismar, duygusal ihmal ve travmayı küçümseme boyutlarını arasında 0,01 düzeyinde ve pozitif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir [Toplam: ($r=0,438^{**}$, $p=0,000$); Duygusal İstismar: ($r=0,370^{**}$, $p=0,000$); Fiziksel İstismar: ($r=0,293^{**}$, $p=0,000$); Cinsel İstismar: ($r=0,429^{**}$, $p=0,000$); Duygusal İhmal: ($r=0,374^{**}$, $p=0,000$); Fiziksel İhmal: ($r=0,422^{**}$, $p=0,000$); Travmayı Küçümseme: ($r=0,370^{**}$, $p=0,000$)]. Tablo-5 'de, genç erişkinlerin çocukluk çağı travmalarına ait toplam puanın ve alt boyutların bir bütün olarak yalnızlık üzerine anlamlı etki ettiği belirlenmiştir [Düzeltilmiş $R^2=0,211$; $F(7,362)=15,120$; $p=0,000$]. Fakat β katsayıları incelendiğinde, çocukluk çağı travmalarına ait toplam puanların ve duygusal istismar, fiziksel ihmal, fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal ihmal ve travmayı küçümseme boyutlarının yalnızlık üzerinde tek başına anlamlı düzeyde etkisi olmadığı belirlenmiştir. [Toplam: ($\beta=,518$, $p=0,474$); Duygusal İstismar: ($\beta=-,085$, $p=0,622$); Fiziksel İstismar: ($\beta=-,295$, $p=0,200$); Cinsel İstismar: ($\beta=,045$, $p=0,829$); Duygusal İhmal: ($\beta=-,067$, $p=0,709$); Fiziksel İhmal: ($\beta=,126$, $p=0,450$); Travmayı Küçümseme: ($\beta=,189$, $p=0,055$)]. Tablo-6'da, genç erişkinlerin çocukluk çağı travmaları ile öfke ifade tarzları toplam puanları ve sürekli öfke ile öfke kontrolü boyutlarını arasında .05 düzeyinde ve pozitif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Fakat genç erişkinlerin çocukluk çağı travmaları ile öfke içe vurumu ve öfke dışı vurumu boyutları arasında anlamlı bir ilişki belirlenmemiştir [Toplam: ($r=,121^*$, $p=0,020$); Sürekli Öfke: ($r=,126^*$, $p=0,015$); Öfke İçe Vurumu: ($r=,055$, $p=0,295$); Öfke Dışa Vurumu: ($r=,060$, $p=0,250$); Öfke Kontrolü: ($r=,121^*$, $p=0,019$)]. Tablo-7'de, genç erişkinlerin yalnızlıkları ile öfke ifade tarzları toplam puanları ve sürekli öfke, öfke içe vurumu ile öfke kontrolü boyutlarını arasında 01 düzeyinde ve pozitif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Fakat genç erişkinlerin çocukluk çağı travmaları ile öfke dışı vurumu boyutu arasında anlamlı bir ilişki belirlenmemiştir [Toplam: ($r=,202^{**}$, $p=0,000$); Sürekli Öfke: ($r=,218^{**}$, $p=0,000$); Öfke İçe

Vurumu: ($r=,146^{**}$, $p=0,000$); Öfke Dışa Vurumu: ($r=,054$, $p=0,300$); Öfke Kontrolü: ($r=,199^{**}$, $p=0,000$)]. Tablo-8'de, genç erişkinlerin öfke ifade tarzlarına ait toplam puanın ve alt boyutların bir bütün olarak yalnızlık üzerine anlamlı etki ettiği belirlenmiştir [Düzeltilmiş $R^2=.067$; $F(5,364)=6.293$; $p=0,000$]. Fakat β katsayıları incelendiğinde, öfke ifade tarzlarına ait toplam

puanların ve sürekli öfke, öfke içe vurumu, öfke dışa vurumu ve öfke kontrolü boyutlarının yalnızlık üzerinde tek başına anlamlı düzeyde etkisi olmadığı belirlenmiştir. [Toplam: ($\beta=2,928$, $p=0,540$); Sürekli Öfke: ($\beta=-,926$, $p=0,626$); Öfke İçe Vurumu: ($\beta=-,585$, $p=0,592$); Öfke Dışa Vurumu: ($\beta=-1,059$, $p=0,450$); Öfke Kontrolü: ($\beta=-,847$, $p=0,594$)].

Tablo-1. Genç erişkinlerin sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı (n=370).

Sosyo-Demografik Özellikler	n	%
Cinsiyet		
Kadın	240	64,90
Erkek	130	35,10
Sınıf Düzeyi		
1. Sınıf	118	31,90
2. Sınıf	100	27,00
3. Sınıf	60	16,20
4. Sınıf	92	24,90
Anne Öğrenim Durumu		
İlkokul	125	33,80
Ortaokul	87	23,50
Lise	105	28,40
Üniversite	53	14,30
Baba Öğrenim Durumu		
İlkokul	65	17,60
Ortaokul	97	26,20
Lise	128	34,60
Üniversite	80	21,60
Aile İçinde Kayıp Yaşama Durumu		
Evet	92	24,90
Hayır	278	75,10
Bebeklikte/Çocuklukta Bakımı Üstlenen Kişi		
Aile	314	84,90
Anneanne-babaanne	47	12,70
Bakıcı	9	2,40
Toplam	370	100,00

Tablo-2. Çocukluk çağı travmaları ölçeği, sürekli öfke ve öfke ifade tarz ölçeği ve yalnızlık ölçeklerine ait betimsel istatistikler (n=370).

Ölçekler	$\bar{x}$	Ss
Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Toplam Puan	40,65	11,42
Duygusal İstismar Alt Boyutu	6,94	2,29
Fiziksel İstismar Alt Boyutu	9,04	3,19
Duygusal İhmal Alt Boyutu	6,83	2,31
Fiziksel İhmal Alt Boyutu	7,06	2,37
Cinsel İstismar Alt Boyutu	7,52	2,67
Travmayı Küçümseme Alt Boyutu	7,14	2,78
Öfke İfade Tarzı Ölçeği Toplam Puan	76,29	14,77
Sürekli Öfke Alt Boyutu	21,34	5,88
Öfke İçe Vurumu Alt Boyutu	19,61	3,37
Öfke Dışa Vurumu Alt Boyutu	16,74	4,33
Öfke Kontrolü Alt Boyutu	18,60	4,91
Yalnızlık Ölçeği Toplam Puan	35,89	9,43

Tablo-3. Genç erişkinlerin çocukluk çağı travmalarının ve yalnızlık ölçeğinin cinsiyete göre karşılaştırılması (n=370).

Boyut	n	$\bar{x}$	ss	sd	t	p
ÇÇT Toplam						
Kadın	240	39,61	10,61	368	-2,41	0,02
Erkek	130	42,59	12,59			
Duygusal İstismar						
Kadın	240	6,73	2,11	368	-2,35	0,02
Erkek	130	7,32	2,56			
Fiziksel İstismar						
Kadın	240	8,77	3,05	368	-2,18	0,03
Erkek	130	9,52	3,38			
Cinsel İstismar						
Kadın	240	7,30	2,60	368	-2,22	0,03
Erkek	130	7,94	2,77			
Duygusal İhmal						
Kadın	240	6,59	2,14	368	-2,80	0,01
Erkek	130	7,29	2,54			
Fiziksel İhmal						
Kadın	240	7,09	2,39	368	,38	0,70
Erkek	130	6,99	2,35			
Travmayı Küçümseme						
Kadın	240	6,84	2,76	368	-2,87	0,004
Erkek	130	7,70	2,75			
Yalnızlık toplam						
Kadın	240	34,86	9,01	368	-2,86	0,004
Erkek	130	37,77	9,92			

ÇÇT= Çocukluk Çağı Travmaları

Tablo-4. Genç erişkinlerin çocukluk çağı travmaları ile yalnızlık arasındaki ilişki (n=370).

	Yalnızlık	Toplam	Duygusal İstismar	Fiziksel İstismar	Cinsel İstismar	Duygusal İhmal	Fiziksel İhmal	Travmayı Küçümseme
Yalnızlık	1							
Toplam	,438**	1						
Duygusal İstismar	,370**	,854**	1					
Fiziksel İstismar	,293**	,834**	,674**	1				
Cinsel İstismar	,429**	,896**	,768**	,654**	1			
Duygusal İhmal	,374**	,853**	,622**	,598**	,734**	1		
Fiziksel İhmal	,422**	,823**	,617**	,565**	,676**	,710**	1	
Travmayı Küçümseme	,370**	,803**	,747**	,807**	,753**	,563**	563**	1

Tablo-5. Genç erişkinlerin çocukluk çağı travmalarının yalnızlık üzerine etkisi (n=370).

Değişkenler	B	SH	B	t	P
Toplam	,427	,596	,518	,717	,474
Duygusal İstismar	-,350	,709	-,085	-,493	,622
Fiziksel İstismar	-,872	,679	-,295	-1,285	,200
Cinsel İstismar	,158	,733	,045	,216	,829
Duygusal İhmal	-,274	,733	-,067	-,373	,709
Fiziksel İhmal	,502	,663	,126	,757	,450
Travmayı Küçümseme	,639	,332	,189	1,926	,055

R=,476; R²=,226; Düzeltilmiş R²=,211; F_(7,362)=15,120; p=0,000

Tablo-6. Çocukluk çağı travmaları ile öfke ifade tarzları arasındaki ilişki (n=370).

	Çocukluk Çağı Travmaları	Toplam	Sürekli Öfke	Öfke İçer Vurumu	Öfke Dışa Vurumu	Öfke Kontrolü
Çocukluk Çağı Travmaları	1					
Toplam	,121 [*]	1				
Sürekli Öfke	,126 [*]	,886 ^{**}	1			
Öfke İçer Vurumu	,055	,700 ^{**}	,512 ^{**}	1		
Öfke Dışa Vurumu	,060	,814 ^{**}	,659 ^{**}	,518 ^{**}	1	
Öfke Kontrolü	,121 [*]	,749 ^{**}	,537 ^{**}	,349 ^{**}	,422 ^{**}	1

Tablo-7. Öfke ifade tarzları ile yalnızlık arasındaki ilişki (n=370).

	Yalnızlık	Toplam	Sürekli Öfke	Öfke İçer Vurumu	Öfke Dışa Vurumu	Öfke Kontrolü
Yalnızlık	1					
Toplam	,202 ^{**}	1				
Sürekli Öfke	,218 ^{**}	,886 ^{**}	1			
Öfke İçer Vurumu	,146 ^{**}	,700 ^{**}	,512 ^{**}	1		
Öfke Dışa Vurumu	,054	,814 ^{**}	,659 ^{**}	,518 ^{**}	1	
Öfke Kontrolü	,199 ^{**}	,749 ^{**}	,537 ^{**}	,349 ^{**}	,422 ^{**}	1

Tablo-8. Öfke ifade tarzlarının yalnızlık düzeyine etkisi (n=370).

Değişkenler	B	SH	B	t	P
Öfke İfade Toplam	1,869	3,045	2,928	,614	,540
Sürekli Öfke	-1,485	3,048	-,926	-,487	,626
Öfke İçer Vurumu	-1,639	3,057	-,585	-,536	,592
Öfke Dışa Vurumu	-2,305	3,051	-1,059	-,756	,450
Öfke Kontrolü	-1,625	3,043	-,847	-,534	,594

R=,282; R²=,080; Düzeltilmiş R²=,067; F_(5,364)=6,293; p=0,000

TARTIŞMA

Bu çalışmada genç erişkinlerin çocukluk çağı travmalarının yalnızlık ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişki incelenmiştir. Genç erişkinlerin çocukluk çağı travmaları cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde, çocukluk çağı travmalarının toplam puanında ve cinsel istismar, fiziksel istismar, duygusal istismar, duygusal ihmal ve travmayı küçümseme boyutlarında erkek katılımcıların ortalamaları daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo-3). Fakat fiziksel ihmal boyutunda erkek ve kadınlar arasında anlamlı düzeyde farklılık saptanmamıştır. Literatür incelendiğinde, Yöyen'in yaptığı araştırma ve bizim araştırmamızın sonuçlarında çocukluk çağı travmalarının erkeklerin lehine çıkması yönüyle benzerlik göstermektedir (13). Çalışmamızda yalnızca fiziksel ihmal alt boyutunda cinsiyetler arasında fark saptanmazken, Yöyen'in çalışmasında duygusal istismar, duygusal ihmal ve fiziksel istismar alt boyutlarında cinsiyete göre farklılık saptanmamıştır (13). Bu araştırmanın sonuçlarıyla paralellik gösteren bir diğer araştırma ise, Zeren ve arkadaşlarının 2012 yılında yaptığı araştırma sonuçlarıdır (5). Koenen et al. (2010) yaptığı araştırma sonuçlarında kadınlarda fiziksel istismar alt boyutunun erkeklerle oranla daha fazla çıkmasıyla benzerlik göstermemektedir (31). Yapılan araştırmalarda çocukluk çağı travmalarının alt boyutlarında bazı farklılıklar görülmesinin nedeni kullanılan ölçek türü ve örneklem grubunun farklı olması olabilir.

Genç erişkinlerin yalnızlık düzeyleri cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde, erkek katılımcılarda anlamlı düzeyde farklılık saptanmıştır (Tablo-3). Bu sonuca göre, erkekler kadınlara oranla daha fazla yalnızlık bildirmiştir. Literatür incelendiğinde, bizim çalışmamızla paralel sonuçlar elde eden (20, 32, 33, 34) araştırmalar mevcuttur. Çetinkaya'nın çalışmasına göre kadınların iletişim becerilerinin erkeklerle oranla daha yüksek düzeyde olması nedeniyle kadınların yaşadıkları duygularını akran veya arkadaşlarıyla paylaşmalarını kolaylaştırıcı etkiye sahip olacağı ve böylelikle daha az yalnızlık duygusu yaşayabilecekleri düşünülmektedir (35).

Genç erişkinlerin çocukluk çağı travmaları ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde, çocukluk çağı travmaları toplam puanı ve çocukluk çağı travmaları alt boyutları (cinsel istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal istismar, duygusal ihmal ve travmayı küçümseme) arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde bir ilişki saptanmıştır (Tablo-4). Buna göre, genç erişkinlerin çocukluk çağı travmaları

yaşadıkları yalnızlık duygusunu yüksek düzeyde etkilemektedir. Genç erişkinlerin çocukluk çağı travmalarının yalnızlık üzerine etkisi incelendiğinde, çocukluk çağı travmalarının toplam puanı ve çocukluk çağı travmalarının alt boyutlarının bütün olarak etki ettiği sonucuna varılmıştır. Fakat çocukluk çağı travmalarının toplam puanı ve çocukluk çağı travmalarının alt boyutlarının (cinsel istismar, duygusal ihmal, duygusal istismar, fiziksel ihmal, fiziksel istismar ve travmayı küçümseme) yalnızlık duygusuna tek başına anlamlı düzeyde etkisi olmadığı saptanmıştır (Tablo-5). Yenedünya'nın yaptığı araştırmada çocukluk çağı travmaları ve yalnızlık arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişki saptanmıştır ve bu bulgu araştırma bulgumuzla benzer niteliktedir (36). Bir diğer çalışmada; duygusal olarak istismar edilen bireylerin edilmeyenlere oranla daha düşük düzeyde yakın ilişkiye girebildikleri ve bireylerarası iletişimde daha yetersiz oldukları saptanmıştır (37). Araştırma bulgularımızda çocukluk çağı travmalarının alt boyutlarının tek başına yalnızlık düzeyini etkilemediği saptanmıştır.

Genç erişkinlerin çocukluk çağı travmaları ile öfke ifade tarzları arasındaki ilişki incelendiğinde, çocukluk çağı travmaları ve öfke ifade tarzları toplam puanı ve sürekli öfke ile öfke kontrolü alt boyutları arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki saptanmıştır. Fakat genç erişkinlerin çocukluk çağı travmaları ile öfke içe vurumu ve öfke dışı vurumu alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (Tablo-6). Genç erişkinlerin çocukluk çağı travmalarının öfke ifade tarzları üzerine etkisi incelendiğinde, çocukluk çağı travmalarının toplam puanı ve çocukluk çağı travmalarının alt boyutlarının bir bütün olarak öfke ifade tarzları üzerinde etkisi olmadığı yönünde sonuçlanmıştır. Ayrıca çocukluk çağı travmalarının alt boyutlarının tek başına öfke ifade tarzları üzerinde etki göstermediği saptanmıştır. Üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmanın sonuçlarına göre, çocukluk çağı travmaları toplam puanı ve öfke içe atımı arasında negatif yönde zayıf anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca çocukluk çağı travmalarının alt boyutları ile öfke ifade tarzları alt boyutları arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur ve bu araştırmanın bulguları ile örtüşmemektedir. Genç erişkinlerin yaşadıkları travmanın niteliği, maruz kaldığı süre, birden fazla travmaya maruz kalma gibi değişkenlerin öfke ifade tarzlarını etkileyebileceği düşünülebilir. Travma bireye özgü ve spesifik olduğundan her birey yaşadığı travmatik olaydan farklı biçimlerde etkilenebilmekte ve öfkesini ifade etme tarzının farklılaşabilecektir.

Genç erişkinlerin öfke ifade tarzları ve yalnızlık arasındaki ilişki incelendiğinde, yalnızlık düzeyleri ve öfke ifade tarzları toplam puanı ve sürekli öfke, öfke içe vurumu ile öfke kontrolü alt boyutları arasında yüksek düzeyde ve pozitif yönde ilişki tespit edilmiştir. Ancak genç erişkinlerin çocukluk çağı travmaları ile öfke dışı vurumu alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır (Tablo-7). Genç erişkinlerin öfke ifade tarzlarının yalnızlık duygusu üzerine etkisi incelendiğinde, öfke ifade tarzları toplam puanı ve öfke ifade tarzlarının alt boyutlarının bir bütün olarak yalnızlığın üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Ancak öfke ifade tarzları toplam puanı ve öfke ifade tarzı alt boyutları (sürekli öfke, öfke içe vurumu, öfke dışı vurumu, öfke kontrolü) tek başına yalnızlık düzeyi üzerinde etkili olmadığı saptanmıştır (Tablo-8). Literatür incelendiğinde konuyla ilgili yapılan çalışmalar yalnızlık duygusunun sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarını etkilediği çalışmalar (33, 38) mevcuttur. Alt boyutlar açısından değerlendirildiğinde Bıyık'ın çalışması yalnızlık ile bireylerin genel olarak hissettikleri öfke ve öfke içe vurumu, öfke kontrolü arasında anlamlı düzeyde farklılaşması yönüyle araştırma bulguları ile benzerlik göstermektedir (38). Fakat öfke ifade tarzları arasındaki ilişki açısından bu araştırma bulgularıyla örtüşmeyen kısımları da mevcuttur. Kaya ve ark. çalışması ise öfke kontrolü ve yalnızlık düzeyleri arasında anlamlı düzeyde ilişki saptanması yönüyle bizim bulgularımızla paraleldir (36). Alt boyutlarda oluşan farklılıklar örneklem grubu, bireylerin öğrenim durumları çeşitliliğinden kaynaklanıyor olabilir. Yalnızlık

duygusu ile sürekli öfke ve öfke ifade tarzları arasında ilişkinin varlığından söz edilebilir.

SONUÇ

Genç erişkinlerin çocukluk çağı travmaları toplam puanı ile öfke ifade tarzları toplam puanı ve alt boyutları (sürekli öfke ve öfke kontrolü) arasında pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişki olduğu ve öfke ifade tarzları toplam puanı ve alt boyutları ile yalnızlık duygusu arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişki olduğu belirlenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre ileride yapılacak benzer araştırmalara öneriler sunulabilir. Bunlar; literatürde konuyla ilgili çalışmaların kısıtlı olması genellenebilir sonuçlar elde etmeyi zorlaştırmaktadır. Farklı değişkenler kullanılarak ve farklı örneklem gruplarına uygulanarak literatür genişletilebilir. Çocukluk döneminde çocuğu olumsuz olarak etkileyebilecek olan ihmal ve istismar davranışları hakkında toplumu bilinçlendirmek için ebeveynlere ve kamuya özel açık seminerler verilebilir. Öfkenin ifade tarzı olan öfke içe vurumu ve öfke dışı vurumu bireylerde çeşitli psikolojik rahatsızlıklara neden olabilmektedir. Üniversitelerde öfke yönetimi programlarına yer verilmesi faydalı olabilir. Genç erişkinlerin öfke duygularını anlamaları, kabul etmeleri, öfke duygusunu kontrol edebilmeleri ve yalnızlık duygusu ile başa çıkabilmeleri psikolojik rahatsızlıklarının azalmasına katkıda bulunabilir. Öfke problemi ve yalnızlık şikâyetleriyle kliniklere başvuran ergen veya yetişkinlerin çocukluk çağı travmaları sorgulanabilir.

Çıkar çatışması: Yazarların yazıyla ilgili herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Kaynaklar

1. Işıklı B. Çocuk istismarının toplumsal boyutu. In 6.Sokakta Çalışan ve Yaşayan Çocuklar Sempozyumu Kitabı:156-63. İstanbul, Diyarbakır Valiliği, 2008.
2. Teeuw AH, Derkx BH, Koster WA, van Rijn RR. Detection of child abuse and neglect at the emergency room. Eur J Pediatr. 2012; 171: 877-85.
3. Acehan S, Bilen A, Ay MO, Gülen M, Avcı A, İçme F. Çocuk istismarı ve ihmalinin değerlendirilmesi. Arşiv Kaynak Tarama Dergisi 2013; 22 (4): 591-14.
4. Bostancı N, Albayrak B, Bakoğlu İ, Çoban Ş. Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmalarının depresif belirtileri üzerine etkisi. Yeni Sempozyum Dergisi, 2006; 44 (2): 100-06.
5. Zeren C, Yengil E, Çelikel A, Arık A, Arslan M. Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı istismarı sıklığı. Dicle Tıp Dergisi. 2012; 39 (4): 536-541.
6. Kessler RC, McLaughlin KA, Green JG, Gruber MJ, Sampson NA, Zaslavsky AM, et al. Childhood adversities and adult psychopathology in the WHO World Mental Health Surveys. Br J Psychiatry. 2010; 197: 378-85.
7. Dokgöz H, Kar H. Çocukta Cinsel İstismar. Türkiye Klinikleri J Child Psychiatry-Special Topics. 2017; 3 (3): 169-74.
8. Sarı HY, Ardahan E, Öztornacı BÖ. Çocuk ihmal ve istismarına ilişkin son 10 yılda yapılan sistematik derlemeler. TAF Preventive Medicine Bulletin. 2016; 15(6), 501-11.
9. Tıraşçı Y, Gören S. Çocuk İstismarı ve İhmali. Dicle Tıp Dergisi. 2007; 34(1):70-4.

10. Çelik Helvacı FG, Hocaoğlu Ç. Çocukluk çağı travmaları: bir gözden geçirme. *Sakarya Tıp Dergisi*. 2018; 8 (4): 695-11.
11. Taner Y, Gökler B. Çocuk İstismarı ve İhmal: Psikiyatrik Yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi*. 2004; 35: 82-86.
12. Zoroğlu SS, Tüzün Ü, Şar V, Öztürk M, Kora ME, Alyanak B. Çocukluk dönemi ihmal ve istismarının olası sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 2001; 2(2):69-8.
13. Yöyen EG. Çocukluk çağı travması ve benlik saygısı. *International Journal of Social Sciences and Education Research*. 2017; 3(1): 267-82.
14. Aktepe E. Çocukluk çağı cinsel istismarı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 2009; 1(2): 95-19.
15. Eroğlu ARÇ, Türk SB. Ergenlerde çocukluk örselenme yaşantıları ve öfke ifade tarzları ile benlik saygısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Journal of Human Sciences*. 2013; 10 (1): 1422-39.
16. Buluş M. Üniversite öğrencilerinde yalnızlık. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 1997; 3(3):82-90.
17. Eskin M. Ergenlikte yalnızlık, baş etme yöntemleri ve yalnızlığın intihar davranışı ile ilişkisi. *Klinik Psikiyatri*. 2001; 4: 5-11.
18. Yılmaz E, Yılmaz E, Karaca F. Üniversite öğrencilerinin sosyal destek ve yalnızlık düzeylerinin incelenmesi. *Genel Tıp Dergisi*. 2008; 18 (2): 71-9.
19. Karaoğlu N, Avşaroğlu S, Deniz ME. Yalnız mısın? Selçuk Üniversitesi öğrencilerinde yalnızlık düzeyi ile ilgili bir çalışma. *Marmara Medical Journal*. 2009; 22 (1): 19-6.
20. Atlı A, Keldal G, Sonar O. Üniversite öğrencilerinin yabancılaşıma ile yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişki. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2015; 12 (29): 149-60.
21. Rank O. Doğum Travması. Çeviren: Yücesoy S, Mentis Yayınları. İstanbul, 2001.
22. Ayan A. Yalnızlık ve utangaçlık düzeyinin özyeterlilik ve öfke kontrolü üzerine etkisi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2017; 17 (1): 87-08.
23. Kılıç, ŞD. Alver B. Üniversite öğrencilerinin yalnızlık düzeyleri ve psikolojik dayanıklılıkları arasındaki ilişkilerin bazı değişkenlere göre incelenmesi, *International Journal Of Education Technology and Scientific Researches*. 2017; 3: 116-47.
24. Budak S. Psikoloji Sözlüğü. Bilim ve Sanat Yayınları. İstanbul, 2003.
25. Karababa A, Dilmaç B. Ergenlerde insani değerlerin sürekli öfke ve öfke ifade biçimlerini yordamadaki rolü. *İlköğretim Online*. 2015; 14(3). 1149-58.
26. Bernstein DP, Fink L, Handelsman L, Foote J, Lovejoy M, Wenzel K, Sapareto E, Ruggiero J. Initial reliability and validity of a new retrospective measure of child abuse and neglect. *Am J Psychiatry*. 1994; 151: 1132-36.
27. Şar V, Öztürk E, İkikardeş E. Çocukluk çağı ruhsal travma ölçeğinin Türkçe uyarlamasının geçerlilik ve güvenilirliği. *Türkiye Klinikleri*. 2012; 32: 1054-63.
28. Demir A. UCLA Yalnızlık Ölçeği'nin geçerlik güvenirliği. *Psikoloji Dergisi*. 1989; 7 (23):14-8.
29. Spielberger CD, Jacobs G, Russel FS, Crane RS. Assessment of anger: the state-trait anger scale. In: Butcher JN, Spielberger CD (ed.), *Advances in Personality Assessment*, vol. 2. Hillsdale, NJ/ABD: Lawrence Erlbaum and Associates; 1983: 159-60
30. Özer AK. Sürekli Öfke ve Öfke İfadesi Tarzı (öfke tarzı) Ölçekleri ön çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*. 1994; 9 (31): 26-5.
31. Koenen KC, Roberts AL, Stone DM, Dunn EC. The epidemiology of early childhood trauma. Eds: Lanius R. A, Vermetten E, Pain C. *The impact of early life trauma on health and disease: The hidden epidemic*. Cambridge University Press, 13-4, Cambridge, England 2010.
32. Soner S, Aykut S. Dissosiyatif kimlik bozukluğu temelinde sosyal bir sorun: ensest ve sosyal hizmet. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*. 2017; 1 (2): 129-41.
33. Kaya N, Kaya H, Atar NY, Turan N, Eskimez Z, Palloş A, Aktaş A. Hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin öfke ve yalnızlık özellikleri. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*. 2012; 9 (2): 18-6.
34. Duyan V, Duyan G, Çiftçi E, Sevin Ç, Erbay E, İkizoğlu M. Lisese okuyan öğrencilerin yalnızlık durumlarına etki eden değişkenlerin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim-Education and Science*. 2008; 33 (150): 28-1.
35. Çetinkaya Z. Türkçe öğretmen adaylarının iletişim becerilerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 2011; 19 (2): 567-76.
36. Yenidünya A. Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantıları ile Risk ve Koruyucu Faktörlerin, Genç Yetişkinlikteki Yalnızlık Stilleri ile İlişkisi. *Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi İstanbul* 2017.
37. Durmuşoğlu N, Doğru SSY. Çocukluk örseleyici yaşantılarının ergenlikteki yakın ilişkilerde bireye etkisinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2006; (15): 237-46.
38. Bıyık N. Üniversite Öğrencilerinin Yalnızlık Duygularının Kişisel ve Sosyal Özelliklerinin Öfke Eğilimleri Açısından İncelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2004*.